

به نام خدا

زینب لقمان نیا / سطح ۳ کلام اسلامی / طرح اجمالی پایان نامه

بررسی تطبیقی ایمان از دیدگاه امام خمینی و جان هیک

۱- بیان مسأله

یکی از مهمترین مسائلی که در حوزه معرفت دینی همواره در میان عالمان دین، مورد بحث و چالش بوده، مسأله ایمان است. اساس دین داری و عبودیت، ایمان به خدا و باور قلبی به آموزهای دینی است. ایمان دینی نه تنها بین متکلمان، فیلسوفان و عرفای اسلام، بلکه در میان اندیشمندان و متکلمان سایر ادیان به ویژه مسیحیت نیز محل مطالعه و تأمل جدی بوده است. در عالم اسلام، یکی از بزرگانی که در آثار خود، مسأله ایمان را فراوان مورد تأمل و تدقیق قرار داده و ابعاد گوناگون آن را بررسی نموده، امام خمینی است. از سوی دیگر، در میان فیلسوفان دین و متکلمان مسیحی، جان هیک - با توجه به مبانی خاص خود - مباحث متعددی را درباره ایمان دینی در سنت الهیات مسیحی طرح نموده است. در همین راستا، بررسی تطبیقی نظرات امام خمینی و جان هیک درباره ایمان دینی و آشکار نمودن وجوه اشتراک و تمایز اندیشه این دو متفکر بزرگ اسلامی و مسیحی، می تواند مهم قلمداد گردد.

بنابراین مسأله پژوهش حاضر عبارت است از اینکه بررسی ایمان و برخی مسائل مهم ذیل آن از جمله تعریف ایمان، اقسام ایمان، رابطه ایمان با علم و عقل، مراتب ایمان، ارتباط ایمان با تجربه دینی، آثار فردی و کارکردهای اجتماعی ایمان و غیره، از منظر امام خمینی و جان هیک.

۲- ضرورت و اهمیت تحقیق

اصولاً مطالعات تطبیقی درباره یک مسأله، باعث تصحیح و تعمیق نگرش انسان به همان مسأله می شود. بررسی مقایسه ای ایمان دینی از منظر دو عالم برجسته که به دو سنت الهیاتی متفاوت تعلق دارند نیز از این قاعده مستثنی نبوده، و باعث روشن تر شدن نقاط قوت و ضعف معرفت انسان به مسأله ایمان می شود، و نهایتاً می تواند نگرشی عمیق تر درباره ایمان دینی را برای انسان پدید آورد.

وجه دیگری که می تواند ضرورت و اهمیت پژوهش حاضر را تقویت کند، مسأله تجربه دینی به عنوان اساس و زیربنای ایمان دینی از منظر برخی از متکلمان مسیحی از جمله جان هیک است. اگرچه تجربه دینی به عنوان یک نظریه و به آن صورت که از سوی متکلمان و فیلسوفان دین مسیحی مطرح شده، در میان اندیشمندان اسلامی محل بحث نبوده، اما از آن

جهت که امام خمینی - به تبع استاد عرفان خویش، آیت الله شاه آبادی - اهتمام فراوانی به نظریه فطرت الهی داشته و از این آموزه، در نظام دین شناختی و کلامی خود و به ویژه تقویت ایمان، فراوان بهره برده است، همین مطلب می تواند امکان و بستر یک مطالعه و تحقیق تطبیقی بین «نظریه فطرت الهی» امام خمینی، و «نظریه تجربه دینی» جان هیک را فراهم آورد.

۳- پیشینه تحقیق

تا آنجا که نگارنده تتبع نموده، درباره ایمان از دیدگاه امام خمینی و جان هیک به نحو مستقل و غیر تطبیقی، مقالات متعددی نوشته شده است، اما اثری اعم از کتاب، مقاله یا پایان نامه که به گونه ای مقایسه ای به بررسی ایمان و مسائل پیرامون آن از دیدگاه امام خمینی و جان هیک پرداخته باشد، یافت نشد. برخی از تحقیقاتی که در موضوع مورد بحث - و نه دقیقاً درباره مسأله مد نظر ما - پیش از این نگاشته شده اند، عبارت اند از:

- مسأله ایمان از دیدگاه امام خمینی (ره) / حامد خاکی (پایان نامه)
- رابطه عقل و ایمان از منظر امام خمینی (س) / علی اصغر افتخاری نژاد (پایان نامه)
- ایمان از دیدگاه عرفانی امام خمینی (س) با رویکردی تطبیقی / صدیقه کرحسنلو (پایان نامه)
- ایمان؛ مقایسه ای تطبیقی بین اسلام و مسیحیت / مصطفی آزادی
- تحلیل و توجیه معرفتی ایمان دینی از دیدگاه هیک / نرگس نظر نژاد
- مقایسه دیدگاه جان هیک و سید حسین نصر در باب کثرت گرایی دینی
- ارزشمندی عمل در ترازوی ایمان از منظر اسلام و مسیحیت با تاکید بر علامه طباطبایی و جان هیک و توماس آکوئیناس / جواد اکبری مطلق

۴- منابع تحقیق

- ۱- شرح چهل حدیث / امام خمینی
- ۲- شرح حدیث جنود عقل و جهل / امام خمینی
- ۳- تقریرات فلسفه / امام خمینی
- ۴- آداب الصلوة / امام خمینی

- ۵- سرّ الصلوة / امام خمینی
- ۶- جهاد اکبر / امام خمینی
- ۷- صحیفة امام / امام خمینی
- ۸- مباحثی درباره پلورالیزم دینی / جان هیک
- ۹- فلسفة دین / جان هیک
- ۱۰- میان شکّ و ایمان / جان هیک
- ۱۱- مباحثه با جان هیک / علی اکبر رشاد
- ۱۲- پلورالیزم دینی / گلین ریچاردز
- ۱۳- صراط های مستقیم / عبدالکریم سروش
- ۱۴- پلورالیزم دینی / سید محمد نبویان
- ۱۵- دین شناسی / آیت الله عبدالله جوادی آملی
- ۱۶- کلام فلسفی / ترجمه ابراهیم سلطانی
- ۱۷- قرآن و پلورالیزم / محمد حسن قدردان قراملکی
- ۱۸- عقل و اعتقاد دینی / مایکل پترسون